

Lučka Kralj Jerman

Janko Kralj

Utišani in pozabljeni
slovenski politik
(1898–1944)

Družina
Ljubljana 2008

Janko Kralj
Utišani in pozabljeni slovenski politik
(1898-1944)

Lučka Kralj Jerman

Milan Komar: poglavji *Namesto uvoda* in *Gorica*
Tomaž Simčič: poglavji *Primorska 1914-1975. Zemljepisni*
in zgodovinski okvir in *Tiha rana dr. Janka Kralja*

©: Družina d. o. o.

Uredil: Matija Ogrin

Jezikovni pregled: Marija Bratina

Oblikoval in tehnično uredil: Tone Seifert

Grafična priprava: Družina d. o. o.

Izdala in založila: Družina d. o. o.

Odgovarja: dr. Janez Gril

Tisk: Formatisk

Naklada: 800

Ljubljana 2008

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Kralj J.

KRALJ Jerman, Lučka

Janko Kralj. Utišani in pozabljeni slovenski
politik (1898-1944) / Lučka Kralj Jerman. - Ljubljana : Družina, 2008

ISBN 978-961-222-736-4

241009664

*Mojemu očetu
in njegovim zvestim sodelavcem*

Kazalo

Mnenja nekaterih sodobnikov o dr. Janku Kralju	11
Milan Komar: Namesto uvoda	13
Predgovor	15
Tomaz Simčič: Primorska 1914–1975. Zemljepisni in zgodovinski okvir	20
I. ŽIVLJENJE IN DELO	25
Mladost in študij	27
Rodbina Kralj	27
Starši in družina	27
Študij in prvi javni posegi	28
Krščanski socializem v mišljenju Janka Kralja	32
Janko Kralj in križarstvo	37
Janko Kralj in komunizem	42
Vstop v javno življenje	45
Stranke na Primorskem	45
Slovensko katoliško gibanje na Goriškem	46
Prva leta Kraljevega javnega delovanja na Goriškem	49
Zaostritev razmer	51
Kraljeva odločitev za Primorsko	52
Konfinacija na otoku Lipari	59
Krščansko-socialna struja	76
Položaj slovenske narodne skupnosti po letu 1928	76
Primorska duhovščina	78
Krščansko-socialna struja	80
Voditelj krščanskih socialcev	82
Delovanje dr. Janka Kralja v letih 1931–1941	93
Janko Kralj in Goriška Mohorjeva družba	100
Razhod	111
Spor v krščansko-socialnih vrstah	111
Koroščeva arbitraža	117
Primorski Narodni svet	120
Janko Kralj in II. tržaški proces	124
Tomaz Simčič: Tiha rana dr. Janka Kralja	136
Druga svetovna vojna	148
Začetek vojne v Jugoslaviji	148
Revolucija	149
Protirevolucionarni tabor in Slovenska zaveza	151

Revolucija na Primorskem	152
Ukaz o likvidaciji dr. Janka Kralja in Poldeta Kemperla	157
Goriška sredina	160
Slovenski interniranci in Cerkev	165
Rab in Gonars	167
Janko Kralj v Rimu	170
Kapitulacija Italije in nemška zasedba	170
Domobranstvo	170
Odhod Janka Kralja iz Gorice	171
Janko Kralj v Rimu	174
Kraljeva družinska pisma iz Rima	195
Bolezen in smrt	213
II. SODOBNIKI	225
Primorski škofje	227
Goriški nadškof Frančišek Borgia Sedej (1906–1931)	227
Goriški apostolski administrator Giovanni Sirotti (1931–1934)	233
Goriški nadškof Carlo Margotti (1934–1951)	237
Tržaški škof Luigi Fogàr (1924–1936)	240
Sodelavci Janka Kralja	247
Dr. Anton Kacin	247
Polde Kemperle	252
Ivan Rejec	258
Stanko Stanič	262
Teofil Simčič	264
Lojze Sardoč	271
Ivan Krpan	273
Maks Komac	273
Dr. Alfonz Čuk	274
P. Anton Prešeren DJ	276
Dr. Milan Komar	278
Družinski prijatelji. Kratki orisi zvestih goriških prijateljev	281
Kacinovi	281
Bratuževi	282
Abujevi	287
Ivo Bric in družina	291
Duhovniki	299
Msgr. Mirko Brumat (1897–1950)	299
Msgr. Andrej Pavlica (1866–1951)	300
Ivan Reščič (1877–1955)	301
Msgr. Alojzij Novak, črniški dekan (1881–1967)	301

Božo Milanović (1890–1980)	302
Msgr. Ivan Trinko (1863–1954)	302
Msgr. Jakob Ukmar (1878–1971)	303
Peter Butkovič, Domen (1888–1953)	304
Msgr. Franc Močnik (1907–2000)	305
Dr. Kazimir Humar (1915–2001)	307
Msgr. Rudolf Klinec (1912–1977)	307
Senca v političnem delovanju dr. Janka Kralja	309
Medvojno in povojno zadržanje	312
Naši ljudje in moji spomini	315
Zapisi, dokumenti, pričevanja	341
Dr. Dorče Sardoč	341
Iz knjige Tigrova sled	341
Iz pisma Lučki Kralj Jerman	342
Prof. Albin Sirk	343
Iz knjige Življenje na nitki	343
Dr. Teofil Simčič	345
Iz rokopisa	345
Pisma Lučki Kralj Jerman	348
Jože Čotar, zaupnik, organist	349
Pričevanje	349
Župnik Stanko Žerjal	350
Pričevanje	350
Dr. Branko Agneletto	352
Pričevanje	352
Angela Abuja	353
Pismi Anici Kralj	353
Maks Komac	354
Pismi Lučki Kralj Jerman	354
Marion Cave Rosselli	355
Pismo Anici Kralj	355
Msgr. Rudolf Klinec	356
Zapis o pričevanju Lojzeta Sardoča	356
Dr. Milan Komar	357
Pričevanje	357
Župnik Stanko Stanič	358
Giovanni M. Luisetto, OFM Conv, grafolog	359
Josip Žorž, duhovnik	360
Pričevanje	360
Druga pričevanja	360
III. BLOKIRANI ZBORNIK 1965	363

Spominski zbornik, ki ni nikdar izšel	365
Neobjavljeni dokument	368
Nekaj člankov iz rekonstruiranega zbornika	
ob 20. obletnici smrti dr. Janka Kralja	371
Spominski zapisi	371
1 Dr. Jože Žabkar: Dr. Janko Kralj v Rimu (1943–44).....	371
2 France Dolinar: Dr. Janko Kralj v Rimu (1943–44), II.....	377
3 Dr. Miha Krek, Cleveland: Nekaj spominov	381
4 Dr. Alfonz Čuk, Latorbe, ZDA: Nekaj spominov na Janka Kralja.....	384
5 Dr. Milan Komar, Buenos Aires: Smisel njegovega zgleda	387
Nekaj izbranih spisov Janka Kralja.....	389
1 Sončnemu domu.....	389
2 Narod (odlomki)	391
3 Slovenska manjšina v Italiji ob krsti Pija XI.....	395
4 Dvanajst stoletij v zgodovini slovenskega naroda.....	397
EPILOG	403
Milan Komar: Gorica	405
DODATKI	407
Dokumenti	407
Imensko kazalo	415
Seznam fotografij in dokumentov	427
Uredniška pojasnila	429

Mnenja nekaterih sodobnikov o dr. Janku Kralju

»Vaše (Janka Kralja, op. a.) pismo iz konfinacije me je zelo razveselilo, posebno v tistem delu, v katerem izražate namen, da boste ostali zvesto z našim ljudstvom. Da, ostanimo!«¹ (duhovnik, sociolog Ivan Rejec)

»Dr. Janko Kralj, dejanski voditelj slovenske manjšine v Italiji v letih fašističnega terorja, je bil genialen politik državnega formata, mož jasne načelnosti in katoliškega mišljenja. V politiki je videl skrb za javno blaginjo. Boril se je za narodne pravice ne glede na preganjanje, kateremu se je tako izpostavljal.« (msgr. Rudolf Klinec)

»Jaz tega gospoda (J. Kralja, op. a.) prav dobro poznam. Našel sem malo tako poštenih in krščanskih ljudi, kakor je on. Da ima zveze z oblastmi. Da, ko bi jih imel še več! Saj jih porablja samo v korist slovenskega naroda.«² (dr. Josip Ferfolja, socialist)

»Fašizma ni maral iz več razlogov: prvič zato, ker mu je bila neznosna misel na zatrtje vseh političnih svoboščin.«³ (France Dolinar, duhovnik, zgodovinar)

»Kot nasprotnik mu sicer priznam, da je bil pravi voditelj.«⁴ (dr. Dorče Sardoč, narodni liberalec)

1 Iz pisma župnika Ivana Rejca dr. Janku Kralju na otok Lipari, 7. 3. 1929. Zasebni arhiv družine dr. J. Kralja.

2 Voditelj socialistične stranke, dr. Josip Ferfolja, v pogovoru s predstavnikom SLS iz Ljubljane ob ustanovitvi Slovenske Zaveze. AS, št. 1931, RSNZ SRS, fasc. 936, SLS na Primorskem, 600–3, inv. 284, 130.

3 F. Dolinar, *Dr. Janko Kralj v Rimu*, Meddobje, X, 1967, št. 1–3, 3.

4 D. Sardoč, *Tigrova sled*, Trst – Koper 1983, 86–87.

»Ta je bil mož, kakor je malo takih rodila goriška zemlja ... Z njim je umrl po vojni naš največji mož ...« (Stanko Stanič, duhovnik, kulturni delavec in nabožni pisatelj)

»Kdorkoli je takrat prišel z njim v stik, pa ga ni slepila pristranost ali plitvost, bo rad priznal, da je bil dr. Janko Kralj izredno živa, interesantna osebnost, kakršnih ni pogosto srečati po svetu. To se mi zdi, da je smisel njegovega zgleda. Vzdržati na svojem mestu. Ne bežati. Izpolniti svojo dolžnost do konca. Pa živeti visoko, široko in globoko življenje.«⁵ (dr. Milan Komar, filozof)

»Še vedno slišim: ›O škoda, da ni dr. Kralja, on bi to storil, on bi našel pot k temu itd. itd.‹ Za Vas naj bo posebna tolažba, da se je zares popolnoma žrtvoval za svoj narod in je v delu za njega umrl, ker ni hotel počivati.«⁶ (p. dr. Anton Prešeren, jezuit, asistent za slovanske province)

»Ko se pa zdaj pripravljam, da bi 22. t.m. obhajal zlato mašo, to je petdesetletni spomin nove maše, se mi vračajo misli na prijatelje, s katerimi sem se ta čas srečaval. Med vsemi je na prvem mestu Vaš rajni Janko.«⁷ (Ivan Rejec)

»Če so doktorja (Kralja, op. a.) znali primerno ceniti pred smrtjo – njegov vpliv je zelo zrasel v vseh smislih – pa so se po njegovi smrti mnogi komaj zavedli, koga so izgubili. [...] Po smrti sem daroval več maš za mojega najboljšega prijatelja ...« (Nadškof Luigi Fogàr v pismu dr. Teofilu Simčiču, arhiv družine Simčič)

»Vsi so se zavedali, da pokopavajo idealnega moža, neutrudnega borca za narodne pravice, človeka z nenavadno širokim obzorjem in genialno dušo. Vrzel, ki je nastala s smrtjo dr. Janka Kralja, se bo težko kdaj zakrila.«⁸ (Koledar Goriške Mohorjeve)

5 M. Komar, *Smisel njegovega zgleda*, v: *Iz dolge vigilije*, Ljubljana 2002, 104.

6 Pismo p. dr. Antona Prešerna, jezuitskega asistenta za slovanske province, ge. Anici Kralj, 1945. Zasebni arhiv družine dr. J. Kralja.

7 Ivan Rejec v pismu ge. Anici Kralj v Argentino 1951. Zasebni arhiv družine dr. J. Kralja.

8 Koledar Goriške Mohorjeve družbe 1946, Gorica 1946, 60–61.

Namesto uvoda

»Površneži so dejali: »Kralj je diplomat«, kakor da bi bila »diplomacija« neka posebna tehnika, zunanja umetnost, poznavanje nekih učinkovitih formul in nič več. Če ga je objesten tuji oblastnik nehal hruliti, če je menjal ton in ga ob koncu zaslišanja skoraj spoštljivo odpustil, je treba to pripisati moči Kraljeve osebnosti, ki je imponirala tudi sovražno nastrojenemu človeku, kajti človek ima resničen vpliv na druge le po tem, kar v svoji najgloblji notrini je: po svoji moralni in človeški konsistenci.

Vojna in zmaga komunizma sta uničili skoro vse delo dr. Kralja. Zdi se, kot da ni nič ostalo, da so vsi tihi dolgoletni upi propadli, vse žrtve bile zastonj. En sam velik poraz je zaključil to veliko eksistenco. In skoraj bi kdo rekel, da ga je Bog odpoklical, da ne bi videl svojih upov poteptanih. Toda v zgodovini se nič ne izgubi, zgodovina je kontinuiteta in v njej ima vsako delo svoje mesto, svoj pomen in svoje sadove.«⁹

»Doktor Kralj je odpotoval iz Gorice v Rim tik po sklenitvi premirja med Italijo in zavezniki 8. septembra 1943. Odšel je iz Gorice, da bi bil v Rimu bliže zaveznikom, da bi z njimi čim prej vzpostavil stike v korist slovenskih interesov v Primorju. Potem pa, da bi se umaknil komunističnemu nasilju, ki se je tiste dni brezvladja razdivjalo po Primorskem. Malo po njegovem odhodu je prišla v njegovo stanovanje partizanska patrola z nalogom, da ga aretira. Izogniti se je hotel tudi nemškemu okupatorju, ki je nadomestil italijansko oblast. V Rimu je dočakal zaveznike, naredil, kar je mogel, da jih zainteresira za pravice Slovencev na Primorskem, razvil je ogromno dejavnost ter med naporu omagal in zbolel.

Vest o njegovi smrti je prišla v domovino šele po koncu vojne. Njegova družina, ki se je umaknila iz Gorice v bergamske hribe, ni nič vedela o tem vse do maja 1945, ko so prvi Slovenci prišli iz Rima v severno Italijo in na Primorsko. Prijatelje in sodelavce, ki so nestrpno pričakovali vrnitev dr. Kralja, je novica o njegovi smrti strahotno zadela. Kdor je doživel tiste trenutke, jih ne bo zlahka pozabil.

V Milanu je novico o smrti dr. Kralja s solzami v očeh potrdil prof. Ferruccio Parri, poznejši italijanski predsednik vlade in nekdanji tovariš dr. Kralja iz konfinacije na Liparskih otokih.

9 M. Komar, *Ob desetletnici smrti dr. Janka Kralja*, Zbornik Svobodne Slovenije, Buenos Aires 1954, 99. Ponatis v: M. Komar, *Iz dolge vigilije*, Ljubljana 2002, 100.

Ogromnega političnega, socialnega in kulturnega dela dr. Kralja ne bo mogoče nikdar izčrpano popisati, dokumentirati in objaviti. Razmere pod Mussolinijevo vlado so pač bile take, da je moralo biti skoraj vse delovanje dr. Kralja zaupno, podtalno in zato čim manj znano. Še celo v drugih stvareh zelo dobro informirani rojaki so pogosto imeli o njegovem delovanju zelo pomanjkljive podatke.

Vendar je bilo dovolj videti dr. Kralja pri njegovem prikritem, a globokem delu, da ga človek ni mogel nikdar več pozabiti. Njegova nenavadno močna osebnost je naredila silen vtis. Ne le pri Slovencih, tudi pri tujcih. Da, celo pri sovražno razpoloženih tujcih. Včasih se je zdelo, da so ga nekateri tujci bolje razumeli in bolj cenili kakor rojaki. – Neki tuji diplomat je piscu teh vrstic rekel v Rimu leta 1945: »Zdi se mi, da se Slovenci ne zavedate, koga ste izgubili z dr. Kraljem.«

Dr. Kralj je spletel in vzdrževal stotine in stotine dragocenih zvez z vplivnimi ljudmi, ki so se izkazale v važnih trenutkih kot dragocena pomoč. Vzdrževal je pa tudi na stotine in stotine dragocenih vezi s preprostimi ljudmi, ki bi se dali zanj tudi ubiti. Delo dr. Kralja je slonelo večinoma na takih neposrednih osebnih stikih. To je bil takrat edini možni način dela. Pa tudi težak način dela, ki ga lahko opravlja samo močna, prekaljena in notranje bogata osebnost. In ravno v tem nam je doktor Kralj dal izreden, nepozaben, tudi za danes nadvse aktualen zgled.«¹⁰

10 M. Komar, *Ob 25. obletnici smrti dr. Janka Kralja*, Svobodna Slovenija, 1970, št. 1. Ponatis v: M. Komar, *Razmišljanja ob razgovorih*, Ljubljana 2000, 123–125.

Predgovor

Mnogo let sem se ukvarjala z mislijo, da bi pisala o dr. Janku Kralju, slovenskem politiku na Goriškem in Primorskem v času fašistične diktature. In to ne le zato, ker mi je bil oče in sem v družini tudi sama doživela in izkusila marsikaj, kar je bilo povezano z njegovim delom, ampak predvsem, ker je to zahteva resnice in pravice in ker spada ta osebnost v slovensko zgodovino.

Naj takoj pojasnim, da nisem zgodovinarica, da pa sem pol stoletja preučevala zgodovinske knjige in spise, se zanimala za usodo našega naroda, o Janku Kralju prebiralala mnenja različnih ljudi, tako tistih, ki so objavljali v svobodnem prostoru zamejstva in zdomstva, kakor tudi onih, ki so pričevali in pisali v matični domovini v primežu totalitarnega režima. To delo ni zgolj kratka monografija o liku Janka Kralja, ampak vsebuje tudi dokumente in kratke očrte ljudi, s katerimi je Janko Kralj sodeloval, oris okolja, dobe, pritiskov in duha tistega časa. Ta čas je bil za naš mali narod gotovo nesrečen, a neizmerno bogat v kvaliteti idealov in borbenosti primorskih Slovencev.

Pisati želim pošteno. Če bi kaj bilo netočno, bi bila to nenamerna pomota. Dobro se zavedam, da v moji ožji domovini prevladuje drugačen pogled na našo polpreteklost od tistega, ki ga prinaša ta moja knjiga. Toda noben resničen ali namišljen obzir do ustaljenega javnega mnenja ne more biti izgovor, da se resnica zamolči ali zamegli. Ljubezen do resnice mi je bila pri pisanju osnovno vodilo, in to do te mere, da sem se odločila za objavo vseh podatkov, tudi onih, ki bi jih utegnil kdo tolmačiti v škodo lika, ki ga v tem delu opisujem.

Pisati o dobi fašizma in pozneje komunizma na Primorskem še danes ni lahka stvar. Omenjena doba je po eni strani preblizu, po drugi predaleč, saj so osebnosti, katerih delo prikazuje ta knjiga, večinoma že pokojne. Najbolj pa otežuje delo okoliščina, da je bilo slovensko uradno zgodovino pisje dolgo vrsto let politično pogojeno in nesvobodno.

Še tistim zgodovinarjem, ki so skušali pisati objektivno, niso bili dostopni vsi arhivi in viri, še manj pa pričevalci. Le-ti so molčali iz strahu pred režimom, ki je vse tiste, kateri niso mislili ali sodelovali s komunizmom, preprosto označil za »izdajalce«. Tako je v narodu oslabela ljubezen do resnice in pravice in s tem tista realna moč, ki krepi duha in daje sok pogumu za skupno dobro.

To pisanje je težavno tudi, ker je namenjeno tako Slovincem v domovini kakor onim v zamejstvu in zdomstvu pa tudi v tujini rojenim otrokom ter vnukom slovenskih staršev, t.i. »Sloveniji v svetu«. Vsi žal ne poznajo primorskih Slovencev in njihovega truda, sposobnosti in političnega dela. Ti so z neizmernimi žrtvami, trpljenjem in ječami, za ceno konfinacij ter preganjanja ohranjali našo kulturo in vero, zato da je ljudstvo ostalo zavedno slovensko. Nemogoče je ustrezno prikazati tisti čas, ne da bi se vsaj v glavnih obrisih dotaknila tedanjih gibanj in strank, ne da bi se skušala vživet v tedanje okoliščine, ne da bi obravnavala nekatere dogodke, ki so za premnoge – tako v Sloveniji kakor zunaj njenih meja – nepoznani.

Marsikdo, ki dobe ni doživljal, danes z določeno lahkomiselnostjo govori: »Zakaj niso naredili tega, zakaj niso naredili onega? Saj bi lahko ...« Podobna ugibanja so včasih sicer ostroumna, niso pa postavljena v tedanji čas in prostor in ne upoštevajo stiske našega trpečega ljudstva.

Janko Kralj je želel svobodnega slovenskega človeka. Zavzemal se je, da bi njegov narod zaživel v svobodi, da bi njegovo politično življenje uravnavala parlamentarni pluralizem in svobodne volitve. V vsem svojem mišljenju je bil demokrat. Povojno zgodovino pisje, ki je nastajalo v razmerah totalitarnega sistema, je – razen redkih izjem – skušalo njegova stališča in zasluge utišati, njegov boj za ohranjanje slovenstva na Primorskem ter njegove jasne poglede na komunizem in revolucijo pa izbrisati. Tako je obveljala sodba, ki so jo izoblikovali Kraljevi nasprotniki in ki njegovo osebnost prikazuje v negativni luči. Njegovo politično delo, ki je potekalo na terenu do padca fašizma leta 1943 in nato v Rimu, je bilo minimalizirano ali prekrito z molkom.

Enoumje, ki je po vojni zajelo naš narod in nadelo oklep svobodni volji, misli in nje izrazu, je mnogo uničilo, a ne dokončno. Revolucija ni popolnoma uspela: duha ni mogoče podjarmiti. Tako je začela resnica o tedanjem času in s tem tudi o delu dr. Janka Kralja počasi prihajati na dan, najprej v zamejstvu in zdomstvu, potem tudi v matični domovini. Knjiga *Iz dolge vigilije* nekdanjega dekana in priznanega profesorja moderne filozofije na Katoliški univerzi v Buenos Airesu dr. Milana Komarja, ki je Janka Kralja osebno poznal, vsebuje tudi dva članka,¹¹ v katerih je ta osebnost prikazana docela drugače kakor dotlej. In celo v nekaterih zgodovinskih monografijah, ki so sicer namenjene prikazu idej in dela njegovih političnih nasprotnikov, bo pozoren bralec našel številne dokaze in pričevanja o pomenu in zaslugah, ki si jih je pridobil v svojem več kot dvajsetletnem javnem delovanju.

11 M. Komar, *Iz dolge vigilije*, Ljubljana 2002, 99–104.

Želim, da bi se omenjena vrzel že enkrat zapolnila in da bi te vrstice osvetlile zasluge nekaterih pokončnih primorskih politikov krščanske usmeritve.

Ni vedno lahko priznati voditeljske osebnosti in ji dopustiti vodstvo. To je namreč poseben dar, ki ni vsakomur podeljen. Podeljen je bil Janku Kralju, ki je bil za to pripravljen in je vedel, da katoliški politik pozabi nase in da je s svojimi darovi in silami v službi svojemu narodu in na voljo svojim preganjanim bratom.

Njegova ljubezen do slovenskega človeka, ki mu je bila kršena naravna pravica do izražanja kulture in vere v lastnem jeziku, ga je spodbudila, da se je za svoje ljudstvo boril.

Dr. Janku Kralju in njegovim sodelavcem, neštetim zaupnikom, našim pogumnim duhovnikom in ljudem, ki so po revoluciji obmolknili in v tišini trpeli, naj gre s tega mesta zahvala in spomin. Naj se deloma odkrije zavesa tišine, naj se odgrne pregrinja-lo, ki jih je ovilo v molk pod težo krivičnega obrekovanja. Njihovo delo je ostalo nevidno, priče, ki bi danes govorile, so obmolknile. Na desetine jih je stalo prostovoljno v senci in so v molku odšli. Njihovo delo nikdar ni bilo priznано, vendar so jih mnogi ljubili in spoštovali.

Nekaj pa lahko z gotovostjo zatrdim: dr. Janko Kralj, dr. Anton Kacin, Polde Kemperle, župnika Ivan Rejec in Stanko Stanič, dr. Teofil Simčič, Lojze Sardoč, Ivan Krpan, dr. Alfonz Čuk ter poznejši odborniki in zaupniki, ki jih v knjigi omenjam, so bili pokončni možje, osebnosti, od katerih bi vsaka zase zaslužila posebno knjigo.

Zahvala in poklon gresta tudi naši mami, Anici Simčič Kralj, ki je kot žena vodilnega politika pod fašizmom, od komunistov in oportunistov obsojenega kot »izdajalca«, utišanega in po smrti oklevetanega, z njim delila vso grenkobo našega preganjanega ljudstva in vso tragiko njegovega preroškega videnja, ne da bi se kdaj pritožila. Med njeno dolgo boleznijo sem našla torbo, polno papirjev, pisem, fotografij, zvezkov, njenih dnevnikov in spominov ter nekaj dokumentov.

Od konca leta 1930 do padca fašizma septembra 1943 so Kralj in njegovi sodelavci delovali »v katakombah« in je zato njihovo delovanje skoraj nezapisano. Arhiv njihovega dela v dobi fašizma je po vojni izginil. Pred odhodom dr. Kralja v Rim je bil zakopan v zemljo v železni, nepredušni skrinji. Do danes se ta arhiv, silno bogat in zanimiv za slovensko zgodovino, ni našel. Je bil izdan? Uničen? Je kdo prišel do njega? Je med zaprtimi arhivi?

Pišem v zdomstvu, v Argentini, kamor so nas skupaj s tolikimi drugimi Slovenci zanesle povojne razmere in negotovost življenja v Gorici ob jugoslovanski meji. Odšli smo brez očeta in najstarejšega brata. Kljub trpljenju, revščini in težavam smo zadi-

hali svobodo in vedeli, da moramo skupaj z drugimi Slovenci postati in ostati pričevalci tiste hude dobe fašizma, nacizma, vojne in komunizma ter njegovega povojnega početja. Ljubezen do naše besede, kulture in vere je bila tista notranja sila, ki nas je družila v zanesljivem prepričanju, da noben totalitarni režim ni večen. To poslanstvo je slovensko povojno zdomstvo izpolnilo s pisanjem in pričevanjem očitvidcev, z literaturo, šolami, domovi, verskim življenjem, ki je dajalo duha vsemu nesebičnemu in neplačanemu delu v slovenski skupnosti.

Kljub temu smo otroci dr. Janka Kralja ostali nepoznani, dvakrat osiroteli; naša zgodovina ni bila zgodovina večine povojne emigracije. Delo slovenskega primorskega politika, ki je po padcu fašizma deloval tudi v Rimu v skupini demokratičnih voditeljev Slovenske ljudske stranke (SLS) in navezal mnogo mednarodnih stikov, je utočilo v pozabo in tišino.

Po težkih letih zbiranja gradiva, omahovanja, solzá, vračanja k skoraj brezupnemu nadaljevanju tega dela me je spomin na našega pogumnega očeta in njegove čudovite sodelavce vedno znova dvigal k ponovnemu naporu. Čudno notranjo moč izžarevajo njihovi plemeniti, pošteni in zvesti značaji, sposobni zaporov in molka, vedno pripravljeni pomagati krivično preganjanim rojakom.

Ko izročam to delo v tisk, gre moja hvaležnost v prvi vrsti bratrancu zgodovinarju prof. dr. Tomažu Simčiču, ki mi je od leta 1984 pošiljal v zdomstvo članke, knjige, dokumente in vse mogoče gradivo, ki ga je zasledil. Pregledal je besedilo knjige in preveril navedke, vire, dokumente ter jih uredil. Brez njegovega napora ta knjiga ne bi mogla nastati. Njegov kratek *Zgodovinski in zemljepisni okvir*, prebran na spominskem večeru ob 50. obletnici smrti dr. Janka Kralja v Gorici, postavi knjigo v prostor in čas, da bi Slovenci doma in po svetu, ki tiste dobe niso doživljali, imeli jasnejšo predstavo o dogodkih, ki jih opisujem. Tudi poglavje *Tiha rana dr. Janka Kralja* je v odločilni meri sad njegovega raziskovalnega napora.

Podčrtati moram še to, da sem se pri delu opirala na tri publikacije, ki pošteno osvetljujejo in presojujejo dobo in osebnost dr. Janka Kralja. To sta knjigi dr. Rudolfa Klinca *Zgodovina Goriške Mohorjeve družbe* (Gorica, 1967) ter *Primorska duhovščina pod fašizmom* (Gorica, 1979); nato pa še na članke in zbirko biografskih orisov, ki jih je dr. Anton Kacin objavljaval v tržaški reviji *Mladika* v letih 1972–1974.

Z veseljem povem, da sem bila pri pisanju deležna posebne pozornosti dr. Milana Komarja. Gre za dolgoletno prijateljstvo, ki naši družini veže od mojega desetega leta dalje. Dr. Komar je bil z vso vednostjo, zbrano v petdeset letih poučevanja filozofije in antropologije, razmišljanja in študija, z izrednim spominom, širokim obzorjem in močno krščansko vero očak modrosti, objektivni, poln notranjega veselja, ki ga daje

zavest, da je storil vse, kar je mogel, in ostal zvest najvišjim vrednotam. Globoka vera in zavest, da smo se borili za svoj dom in narod in da vrline duha ne utonejo, nam je v tolažbo. Njegovo znanje in poznavanje slovenske polpreteklosti ter spomin na ljudi, kraje in dogodke so bili enkratni. V zadnjih letih življenja mi je ob pogostih pogovorih marsikaj povedal, pojasnil, osvetlil. V najvišji meri je spoštoval mojo svobodo in ni nikdar oporekal ali hotel vplivati na moje mnenje. Za vse to sem mu iskreno hvaležna. Prof. Komar je medtem, ko je knjiga čakala pri raznih založbah, umrl 20. jan. 2006.

Dalje gre zahvala pričevalcem. Zbrala sem namreč nekaj pričevanj ljudi, ki so Janka Kralja poznali, z njim sodelovali in ga spoštovali, ter nekaj člankov njegovih sodelavcev in prijateljev. Vse od leta 1976 sem med obiski v Evropi iskala pričevalce, ki so očeta poznali. Strah pred komunistično partijo in povojno klevetanje dr. Kralja sta ljudi nagnila k molku in sprenevedanju. V Gorici in Trstu ga ni nihče omenjal. Glasno je govorila samo gospa Angela Abuja v Gorici, močna demokratična osebnost. Prvo pričevanje sem mogla zapisati komaj leta 1988, nato so sledila druga. Na obzoru se je svitalo upanje nove dobe, ki je počasi prihajala. Zelo želim za našo malo deželo in njene ljudi, za slovensko zamejstvo in »Slovenijo v svetu« lepoto resnice in pravice, poguma, da bi ljudje to želeli, hoteli, iskali. Samo po tej poti je možno govoriti o spravi. Fašizem, nacizem, komunistična revolucija in nato totalitarni režim so ranili slovensko dušo. Dolgo bo trajalo, preden se bodo rane zacelile.

Ob pričevalcih sem obenem zapisala tudi nekaj svojih otroških spominov, ki so, čeprav preprosti, resnični in občuteni. Tega čustvenega stanja in duha dobe zgodovinarji ne morejo zajeti. Otrok ohrani v svojih deviških umskih in srčnih shrambah, česar si odrasli ne more niti predstavljati. Čustvena inteligenca, spomin, ljubezen, ki veže otroka na očeta, intuicija in ne nazadnje milost duha vtisnejo otroku doživeta leta za vselej v srce. Ko sem prebirala očetova pisma, članke, spise, se mi je vse zdelo čisto naravno; vedela sem, da je tako čutil, mislil, da je bil resnično tak. Z nobenim drugim ne bi želela zamenjati našega »tata« in njegovega požrtvovalnega in preganjanega življenja. Za vedno nas je obogatil.

Lučka Kralj Jerman

Bariloče – Argentina, 27. decembra 2004;

drugi zapis 15. novembra 2006

Primorska 1914–1975. Zemljepisni in zgodovinski okvir¹²

Primorska je pokrajina na zahodu slovenskega etničnega prostora. Obsega Bovško, Tolminsko, Banjško planoto, Trnovski gozd, Nanos, Hrušico, Goriška Brda, Goriško ravnino, Vipavsko, Kras, Brkine in Koprsko.¹³ Zunaj meja Republike Slovenije so še Rezija, Benečija, Gorica in Trst.

Do prve svetovne vojne je bila z izjemo Benečije in Rezije celotna Primorska vključena v avstrijsko polovico habsburške monarhije. Upravno je njeno ozemlje segalo na območje dežel Goriške-Gradiščanske, Kranjske, Trsta in Istre (zemljevid št. 1). V narodnostnem pogledu je bilo to območje slovensko z izjemo mestnih jeder Trsta, Gorice in istrske obale, kjer so bili Italijani v večini. V Gorici in Trstu je odstotek slovenskega prebivalstva od konca 19. stoletja nenehno naraščal. V sami Gorici se je leta 1910 od skupno 36.000 prebivalcev skoraj 15.000 opredelilo za slovenski občevalni jezik,¹⁴ goriška okolica pa je bila nesporno strnjeno slovenska. V Trstu se jih je istega leta od 229.510 za slovenski občevalni jezik opredelilo 56.916. Tudi tržaška okolica je bila v celoti slovenska.

Izbruh prve svetovne vojne 28. julija 1914 je bil usoden za nadaljnji razvoj Primorske. Še bolj usoden pa je bil Londonski sporazum z dne 26. aprila 1915, s katerim so sile Antante (Anglija, Francija in Rusija) Italiji obljubile Primorsko in Istro v zameno za njeno vojaško udeležbo na njihovi strani proti Avstriji in Nemčiji.

Pogodba je ostala tajna vse do konca sovražnosti. Slovenski rodoljubi, ki so se leta 1917 navdušeno zavzeli za Majniško deklaracijo, so bili prepričani, da bosta Primorska in Istra po razpadu del nove države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Novembra 1918

¹² Avtor je referat prebral na slovesnosti ob 50. obletnici smrti dr. Janka Kralja, ki je bila v Katoliškem domu v Gorici 25. 5. 1995.

¹³ Prim. *Leksikon Cankarjeve založbe*, Ljubljana 1987.

¹⁴ B. Marušič, *Prispevki za zgodovinski pregled slovenske prisotnosti na Goriškem*, Primorska srečanja 98/1989, 535.

so se ta pričakovanja izkazala za neutemeljena. Italijanska vojska je skoraj brez odpora zasedla ne le narodnostno mešana ozemlja, kakršen je bil npr. Trst, ampak je v skladu z določili Londonskega sporazuma prodrla tudi na povsem slovensko ozemlje vse do Triglava, Logatca in Snežnika, in to v brk načelu ameriškega predsednika Wilsona o samoodločbi narodov. Tako se je po prvi svetovni vojni Slovenija s tem, da je postala sestavni del kraljevine SHS, po eni strani otresla habsburške nadoblasti, po drugi strani pa je izgubila več kot tretjino svojega narodnostnega ozemlja, ki ga je zasedla Italija.

Dvanajstega novembra 1920 je bil v Rapallu sklenjen dokončen sporazum o razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo, ki je z manjšimi popravki potrdil, kar je določil že Londonski sporazum (zemljevid št. 2). Meja je potekala po črti: Peč – Jalovec – Triglav – Možic – Porezen – Blegoš – Črni vrh – Bevki – Hotedršica – Planina – Javornik – Biška gora – Griž – Snežnik – Kastav – morje.¹⁵ Italiji so tako pripadli celotna dotedanja Goriška – Gradiščanska, Trst z okolico, Istra, del nekdanje dežele Kranjske (Postojnski okraj, Idrijski okraj ter del občin Logatec, Planina in Grčarevec). Ta priključitev je uradno začela veljati 5. januarja 1921, navedeno ozemlje pa je dobilo ime Julijska krajina (Venezia Giulia).

O spoštovanju narodnih manjšin Londonski sporazum molči, Rapalski dogovor pa omenja le italijansko manjšino v kraljevini SHS, ne pa slovenske in hrvaške v Italiji. Slovenci in Hrvatje ter druge narodne skupnosti (npr. Nemci na Južnem Tirolskem), ki so se po Rapalski pogodbi znašle v mejah kraljevine Italije, so tako ostali brez vsakega pravnega varstva. Število Slovencev in Hrvatov na ozemlju Julijske krajine ob koncu prve svetovne vojne zgodovinopisje zanesljivo ocenjuje na več kot 550.000.

Italijanske oblasti so pozneje na tem ozemlju izvedle več štetij prebivalstva, ki pa so bila zaradi vzdušja ustrahovanja, v katerem so potekala, brez prave veljave. Kljub temu so leta 1921 celo uradni popisovalci v Julijski krajini našeli 258.944 Slovencev in 90.262 Hrvatov. V naslednjih dveh desetletjih se je okoli 100.000 primorskih Slovencev in Hrvatov zateklo v Jugoslavijo, veliko jih je tudi emigriralo v Argentino. Iz nekega zaupnega štetja iz leta 1936 pa izhaja, da je bilo tega leta v vsej pokrajini kljub temu še vedno 443.213 Slovanov.¹⁶

Nenaklonjenost italijanskih oblasti do Slovanov (in do narodnih manjšin nasploh) je prišla do izraza že v prvih letih vojaške uprave – s številnimi internacijami, z izganjanjem slovenskega jezika iz javnosti, z dopuščanjem fašističnega terorja nad

15 M. Kacin-Wohinz, *Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918–1921*, Maribor – Trst 1972, 374.

16 L. Čermelj, *Slovenci in Hrvatje pod Italijo*, Ljubljana 1965, 16.

slovenskimi ljudmi in njihovim imetjem. Tako je bil Narodni dom v Trstu požgan 13. julija 1920, torej še pred podpisom Rapalske pogodbe. Teror se je pozneje nadaljeval in se stopnjeval v različnih oblikah in okoliščinah. Med najbolj znanimi primeri je umor skladatelja Lojzeta Bratuža v Gorici leta 1937.

S prihodom fašizma na oblast je zatiranje slovenske in hrvaške narodne skupnosti in drugih manjšin v Italiji dobilo uradno potrditev. Leta 1923 je Gentilejeva šolska reforma s tem, ko je uzakonila italijanščino kot edini učni jezik na vseh šolah v državi, dejansko odpravila slovenske šole. Leta 1925 je bila dokončno odpravljena raba slovenščine na sodiščih, leta 1926 so bile prepovedane vse politične stranke razen fašistične, v letih 1927 in 1928 so bila razpuščena vsa slovenska društva in ustavljen ves slovenski tisk. Slovincem je bila dalje uničena gospodarska osnova, zadruga so bile razpuščene. Nato se je začelo sistematično poitalijančevanje krajevnih in osebnih imen in celo nagrobnih kamnov. Leta 1926 je bilo ustanovljeno posebno sodišče za obrambo države, ki je pozneje večkrat sodilo slovenskim upornikom proti narodnemu zatiranju (Gortanov proces leta 1929, I. tržaški proces leta 1930, II. tržaški proces leta 1941). Slovenščina je bila prepovedana celo v medsebojnih pogovorih na cesti ali v javnih lokalih. Skratka, to je bil poskus popolnega izbrisa slovenske in hrvaške navzočnosti v Julijski krajini. Ta poskus je bil pozneje upravičeno označen kot »kulturni genocid«.

Oblike organiziranega delovanja slovenske narodne skupnosti v Italiji v prvem desetletju po prvi svetovni vojni so v veliki meri izhajale še iz predvojnega časa. To velja zlasti za gospodarsko, kulturno in politično mrežo. Dokler je bila politična dejavnost zakonita, so te oblike preživele, pozneje pa se je vse delovanje preselilo v ilegalo. Omeñiti velja tudi razširjenost slovenskega periodičnega tiska in knjižnih založb. Do leta 1928 je v Trstu izhajal dnevnik *Edinost*, ki je bil med najbolj razširjenimi slovenskimi dnevniki sploh.

Primorski Slovenci so se v glavnem prepoznavali v dveh kulturno-političnih tabo-rih, katoliškem in liberalnem. Prvi je prevladoval na Goriškem, drugi na Tržaškem. Obe struji je povezovalo društvo *Edinost*, ki je bilo nekakšna krovna politična organizacija Slovincem v Italiji. Tudi poslanci, ki jih je na napol demokratičnih volitvah leta 1921 in 1924 Slovincem uspelo izvoliti v rimski parlament, odražajo omenjeno kulturno-politično delitev. Socialisti oz. komunisti so bili v dvajsetih letih še šibki, čeprav jim je leta 1924 na Tržaškem uspelo izvoliti enega poslanca.

Z uvedbo fašistične diktature je organizirano delovanje Slovincem prešlo v ilegalo. Oblikovali sta se dve gledanji: po enem naj bi se nasilju uprli s pestjo in z oboroženo akcijo, po drugem naj bi z vztrajnim in kapilarnim kulturnim in duhovnim delom

ljudstvu predvsem omogočili, da prebrodi najhujše čase. Prvo gledanje je imelo privržence zlasti med liberalnimi narodnjaki, za drugo so se ogrevali katoličani, vendar sta se na neki način med seboj dopolnjevali. Antifašizem je postal nit, ki je primorske Slovence povezala v trdno narodno telo. V tridesetih letih se je začela na Primorskem širiti tudi komunistična ideologija, ki pa je imela na Goriškem zaradi tradicije krščansko-socialnega gibanja manj uspeha kakor na Tržaškem.

Z izbruhom druge svetovne vojne, zlasti z italijanskim vdorom na jugoslovansko ozemlje aprila 1941 se je tudi za Primorsko začela nova, težka doba. Kmalu so vojne grozote zajele tudi Primorsko. Pojavila se je Osvobodilna fronta (OF), v kateri pa so le redki prepoznali orodje komunistične partije za poznejši prevzem oblasti. Za večino Primorcev je bila želja po osvoboditvi izpod narodnega zatiranja tako močna, da je vse ostale argumente potisnila v ozadje. To je bil glavni razlog, da so se Primorci tako množično opredelili za OF.

Po padcu fašističnega režima leta 1943 sta sledili dve leti nemške okupacije (1943–1945). A vojna sreča se je že nagibala na stran zahodnih zaveznikov in Sovjetske zveze, na območju Jugoslavije pa so mednarodni dogovori in okoliščine delovali v prid Titovih partizanov.

Prvega maja 1945 so jugoslovanske partizanske čete vkorakale v Trst in Gorico, a so se morale iz obeh mest pod pritiskom Anglo-Američanov 12. julija istega leta umakniti. Nato je bila Julijska krajina razdeljena na dve coni: cono A (Soška dolina, Gorica, Trst, Pulj) pod zavezniško upravo in cono B (vsa ostala Primorska) pod jugoslovansko upravo. Do mirovne pogodbe leta 1947 so se vrstili najrazličnejši razmejitveni predlogi (zemljevid št. 3). Desetega februarja 1947 je bila podpisana mirovna pogodba, ki je vso Primorsko in Istro z izjemo Rezije, Benečije in mesta Gorice dodelila Jugoslaviji, na območju Trsta in Kopra pa je bila ustanovljena nova država: Svobodno tržaško ozemlje (STO), razdeljeno na cono A s Trstom (zahodna uprava) in cono B s Koprom (jugoslovanska uprava). Petega oktobra 1954 je bil v Londonu sklenjen dogovor, ki je cono A prisodil Italiji, cono B Jugoslaviji. Ta razmejitev je leta 1975 z Osimskim sporazumom postala dokončna.

Izid druge svetovne vojne je Slovincem po eni strani vrnil večji del Primorske, po drugi strani pa je slovenski narod vklenil v komunistični totalitarni sistem. Konec tega obdobja so pomenile prve povojne svobodne volitve leta 1990. Leta 1991 je Slovenija postala samostojna država, Primorska pa njen sestavni del.

I.
ŽIVLJENJE IN DELO

Mladost in študij

Rodbina Kralj

Janko Kralj se je rodil 18. avgusta 1898 na Saksidu pri Dornberku na Vipavskem. Tam je bil njegov oče Štefan nastavljen kot zavarovalni uslužbenec. Družina je imela tudi majhno gostilno. Sicer pa je bila Kraljeva rodbina doma iz Marijinega Celja, danes Liga nad Kanalom.

Iz rodovnika je razvidno naslednje.

Rodbina Kralj ima svoje korenine v srednji Soški dolini, po vsej verjetnosti v Morskem pri Kanalu. V tamkajšnji farni kroniki *Liber memorabilium parochiae Canalis* se med najstarejšimi družinami kanalske fare omenja tudi rodbina Mihe Kralja, ki je takrat bivala v Morskem. Leta 1556 se v Morskem omenja rodbina Jurčeta Kralja. V zgoraj omenjeni knjigi je leta 1555 zaslediti Janeza Kralja, ki prebiva v Gorenji vasi (v izvorniku »Goregna vas«).

Iz matične knjige marijinoceljske fare moremo ugotoviti prve podatke o sedanji rodbini Kralj prav v Gorenji vasi, v zaselku Čolnica št. 1, in sicer ob koncu 17. ali v začetku 18. stoletja. Iz Čolnice so se leta 1819 Kraljevi preselili v Lig v hišo, ki se ji še danes reče »pri Kraljevih«. Od tam se je priimek Kralj prenesel še k Magajevim, ko je tam sredi 19. stoletja prevzel gospodarstvo Peter Kralj, rojen 29. januarja 1826, poročen z Uršulo Uršič.

Sin Štefan Kralj, rojen 18. avgusta 1865, in njegova žena Elizabeta Čargo iz Kanala pa sta bila starša Janka Kralja.

Starši in družina

O Jankovi materi Elizabeti Čargo *Primorski slovenski biografski leksikon* zapiše, da je bila doma iz Kanala in da je bila gospodinja. Ne spominjam se, da bi nam oče o njej pripovedoval. Mislim, da je bila to njegova velika bolečina, saj mu je bilo petnajst let, ko je umrla. Elizabeta Čargo je bila sestra župnika Angela in zemljiškega tehnika Franca. Le-ta je bil oče slikarja Ivana Čarga, s katerim sta bila torej z Jankom Kraljem bratranca.

Janko Kralj leta 1921

Imensko kazalo

A

Abuja, družina 92, 195, 287, 331, 336, 343, 356

Abuja, Angela 19, 62, 89, 91, 92, 94, 96, 125, 132-135, 155, 173, 192, 194, 196, 199, 204, 208, 212, 222, 240, 249, 271, 272, 287, 288, 289, 290, 291, 309, 335, 353, 354

Abuja, Anka 287, 289, 354

Abuja, Anton 271, 287

Abuja, Marica 271, 288

Abuja, Tonček 287

Agneletto, Branko 146, 154, 352

Agneletto, Josip 190, 264, 313

Ahačič, Majda 278

Ahčin, France 216, 223

Ahčin, Ivan 119, 172, 181, 188, 311, 374, 375, 376

Alexander, maršal 250

Ambrosi, škof 307, 308

Ambrožič, družina 337

Ambrožič, Lojze 337

Anderson 184

Andreani 124, 199, 335

Arko, Mihael 47

Arnež, Janez 155, 224

Attems, grof 202

Attolico 132

Avguštin, sv. 394

Avsenek 181

B

Badoglio, Pietro 170, 179, 202, 372

Bajc, Gorazd 137, 141, 190, 313, 314

Bajt, Aleksander 183

Bambič, Milko 104

Baraga, Srečko 192

Bartolomasi, Angelo 166, 242, 243

Basaj, Joža 32, 35

Bauer, Antun 229

Bavdaž, Lojze 214, 337

Bazin, René 109

Bebler, Aleš 153, 156

Bednařik, Rado 80, 105, 140, 162, 285, 351

Belci, C. 137

Bele, Venceslav 30, 100

Berbuč, Alfonz 108, 110

Berce, Franc - Žopanov 52, 53, 87, 91, 296, 297

Berce, Jožef 91

Berce, Lojze 77

Berger-Waldenek, baron 216, 219

Berlot, Anton 108

Berning, škof 396

Bertrand, Louis 101, 259

Besednjak, Engelbert (Koren, Saksida) 34, 35, 46, 49, 54, 74, 76, 77, 80, 82-84, 102, 111-125, 130, 138, 146, 152, 161-165, 229, 230, 231, 235, 261, 302, 304, 309-314, 332, 345, 347, 348, 349, 352, 356, 367, 373, 374, 378, 379

Bevk, France 95, 163, 208, 330, 361

Biber, Dušan 184

Bidovec, Ferdo 77

Birk, France 34

Bitenc 351

Bitenc, Mirko 34

Bitežnik, Josip 48, 49, 74, 77, 80, 82, 111,
162, 229, 312, 313, 345
Blatnik, John 186
Bobek, Viktor 125
Bobič, Leopold 199, 337
Bobič, Radivoj 199
Borgoncini - Duca 87, 132, 165
Borut, knez 398
Botteri, Guido 137, 144
Bourget, Paul 30
Bowman, Alfred C. 192, 194, 366
Božič, Franc 91
Brabalič, Fran 79
Brajša, Stojan 59, 62, 73, 77, 80, 173, 302,
356
Bratuž, Andrej 249
Bratuž, Anica 272
Bratuž, Franci 140, 282, 283, 316, 361
Bratuž, Jožko (Pepi) 108, 109, 110, 164,
202, 211, 256, 273, 282, 283, 284, 306,
325, 327, 328, 344, 359, 387, 403
Bratuž, Lojze (Gigi) 22, 64, 77, 80, 244,
262, 282, 285, 286, 349
Bratuž, Lojzka 322, 326
Bratuž, Rudi 284, 327, 328
Bratuž, Zalka 282, 283
Brecelj, Anton 101
Bren, p. Hugo 216
Brezigar, Milko 179, 180, 186
Bric, Angela 297
Bric, Bogdan 291, 292, 296, 297, 336
Bric, Boženka 292, 296
Bric, Branko 196, 199, 291, 292, 296, 297,
336
Bric, Ivan 90, 140, 153, 156, 174, 196, 204,
291-298, 324, 336, 380
Bric, Ivica 292
Bric, Jožefa 297
Bric, Marica 292

Bric, Marija 291
Bric, Milojka 291, 292, 294
Bric, Nada 291, 292, 195, 297
Brumat, Mirko 63, 80, 99, 116, 140, 153, 157,
164, 198, 264, 284, 299, 300, 318, 327, 337
Bučar, France 151, 155
Bulešič, Miro 304
Butkovič, Peter 30, 43
Butkovič, Dragotin 43, 305

C

Canali, Mauro 136, 137, 138, 139, 140, 141,
142, 144
Cankar, Izidor 180, 181, 183, 184, 186, 376
Cajncar, Stanko 35
Capuder, Karel 32
Carioti, A. 137
Cassinelli, Bruno 126-129, 132-135, 137,
139, 141, 142, 180, 215, 216, 220, 221, 346
Cassini 115
Cek 304
Cerny 186
Chiaromonti 179
Churchill 183, 184, 186, 190, 195
Ciano, Costanzo 98, 99, 107, 120, 126, 130,
132, 294
Claudel, Paul 30
Cobol 51
Cocolino 308
Copland 176
Coronini, goriški grofje 354

Č

Čargo, Angel 27
Čargo, Elizabeta 27, 28
Čargo, Franc 27
Čargo, Ivan 27
Čekuta, Vilko 339
Čermelj, Lavo 21, 46, 50, 77, 99, 125, 126,
127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 341

Černe 352
Černe, Darinko 156
Čipič Rehar, Marija 157
Čok, Andrej 127
Čok, Ivan Marija 46, 123, 125, 310, 341
Čotar, Ivan 53
Čotar, Jože (Pepč Betin) 53, 91, 113, 154,
286, 292, 295, 297, 349, 350
Čuk, Alfonz 17, 90, 157, 164, 196, 211, 240,
274, 275, 284, 313, 327, 328, 337, 366, 384
Čuk, Vili 174

D

Damjanović 195
Danev, Anton 127
Dante 394
Davorina 95, 330
Debevec, Jože 101
Dekleva, Jože 76
Dermonti 87
Diez, Frane 91
Doktorič, David 83, 374
Dolinar, France 11, 138, 150, 175, 194, 224,
377, 402
Doljak 338
Dominko, Vilma 315, 316
Dore 196
Doro 91
Droč, Boris 158
Duhovnik, Tone 172

E

Ehrlich, družina 292, 324
Ehrlich, Ela 196
Ehrlich, Lambert 150, 155, 194, 297, 336
Eiletz, Leopold 34
Endrizzi, p. Guglielmo 116
Engelmann, Miran 340
Ester, s. 215

F

Fabiani, Renci (Lavrencij) 61, 67, 353
Falež, Štefan 187
Farina, Luigi 144
Federer, Heinrich 30
Ferenc, Tone 183
Ferfolja, Josip 11, 126, 127, 133, 134, 146,
161
Ferluga 126
Ferrari, Liliana 37
Ferri SJ, p. 167, 168
Filej, Mirko 211, 323, 332
Fink, Božidar 170
Finžgar, Fran Saleški 102, 103
Florid, p. 210
Fogàr, Luigi (Alojzij, Gigi) 12, 52, 83, 85, 97,
98, 126, 131, 136, 137, 142, 144, 147, 158,
175, 189, 198, 208, 216, 217, 219, 220, 222,
228, 229, 233, 236, 240, 241, 242, 243,
244, 245, 246, 268, 303, 346, 354, 368,
369, 372, 380
Fornasir, G. 229, 233, 240, 242
Francišek Asiški, sv. 394
Frank, družina 330
Franzinelli, Mimmo 137
Fulop-Miller, Rene 43
Furlan, Boris 46
Furlan, Tomaž 35

G

Gabrovšek, A. 123
Gabrovšek, Fran 188, 224
Galli, Carlo 232
Gasperi, De 189, 368
Gasser 198
Gemellaro, G. 278
Gentile 22
Giolitti, Giovanni 130, 138, 372, 345, 373
Glaser, Vladimir 58, 356

Godeša, Bojan 152, 162
Godfrey, William 132, 169
Godina, Jože 184, 185, 216
Godnič 324
Golec, Jože (Jojo) 170, 171, 172, 187, 194,
195, 204, 205, 209, 211, 212, 338
Golemann, D. 319
Gorazd, knez 398
Gosar, Andrej 30, 32, 34, 35, 36, 101, 152,
161
Gracar 198
Grandi 31
Grano, Carlo 132
Gregorčič, Anton 47
Gronchi 31
Gruden, družina 29
Guardini, Romano 37
Gubec, Matija 266
Gucci, Beniamino B. 238
Guidona, s. 214, 216

H

Hanzelič, s. Terezija 175, 222, 382
Harej, Zorko 248
Hitler, Adolf 148, 347
Hotimir, knez 398
Hrastnik, Gregor 82, 106, 109, 386
Humar, Dušan 187, 224
Humar, Kazimir 153, 248, 249, 301, 305,
307
Humbert 189

I

Ilovar, Albert 195
Ismay, Hastings Lionel 183
Ivančič 125

J

Jaklič, Fran 101, 104
Jakončič 88

Janez Pavel II. 278
Janez Svetokriški 257
Janez XXIII. 150, 276
Jeglič, Anton 73, 231, 276
Jeglič, Jožefa 276
Jeraj, Josip 101
Jeršič, Miro 32, 34
Jevnikar, Ivo 178, 195, 266, 270
Jevnikar, Martin 247
Jevtić 311
Jezernik, Maksimilijan 224
Jež, Janko 175, 210, 224
Jug 127, 139
Jurčec, Ruda 311, 379
Juvančič, Ivo 98, 99, 123, 124, 130, 131, 157,
162, 163, 164, 188, 208, 261, 302, 303, 312,
326, 345, 350, 378

K

Kacin, družina 195, 281, 282
Kacin, Angela 281
Kacin, Anton 17, 18, 49, 81, 83, 85, 89, 90,
91, 97, 99, 105, 108, 109, 112, 113, 114,
116, 117, 118, 125, 140, 154, 155, 163, 164,
172, 176, 199, 208, 211, 247–251, 254, 257,
263, 264, 270, 279, 280, 281, 282, 301,
313, 314, 347, 350, 366
Kacin, Janez 281
Kacin, Marija 249, 250, 252, 281
Kacin, Metka 281
Kacin-Wohinz, Milica 21, 45, 46, 76, 77, 78,
80, 83, 84, 117, 120, 121, 124, 143, 228,
233, 237, 259, 302, 309
Kalin, Andrej 79
Kamušič, Mitja 126
Kandut, Jakob 361
Kandut, Jožko 385
Karadžordžević, Aleksander, kralj 35, 309,
311

- Kardelj, Edvard 156, 184, 190, 311, 312, 313
 Karlin, Andrej 243
 Kartelj 91
 Kavs 125, 132, 133
 Keller, Paul 30
 Kemperle 158
 Kemperle, Leopold (Polde) 17, 48, 85, 89,
 91, 113, 115, 153, 155, 157, 158, 159, 198,
 203, 229, 247, 249, 251–256, 272, 280,
 284, 290, 313, 329, 334, 335, 342, 347,
 354, 379
 Kermavner, Dušan 35
 Kern 186
 Kidrič, Boris 190, 313
 Kikiri 146
 Klinec, Rudolf 18, 47, 48, 51, 52, 77, 79, 83,
 85, 89, 97, 98, 100–110, 139, 165, 166,
 227, 229, 230, 233, 234, 237–240, 243,
 257, 259, 260, 262, 263, 282, 283, 285,
 299, 300, 307, 308, 356, 357
 Kocbek, Edvard 35, 41, 130, 155, 161, 163,
 311, 312, 313
 Kocelj, knez 399
 Kolarič, Jakob 165–169, 184, 185, 191
 Kolerič, A. 278
 Komac, Maks 82, 90, 91, 104, 210, 211, 249,
 273, 274, 354, 355
 Komar, Milan 12, 13, 16, 18, 19, 90, 93, 119,
 130, 155, 160, 185, 213, 219, 249, 272,
 278–280, 290, 291, 357, 358, 366, 387
 Komel, Emil 327, 349
 Koren (psevdonim, Besednjak) 314
 Korošec, Anton 53, 54, 56, 82, 98, 117, 118,
 119, 124, 145, 253, 309, 311, 312, 348, 373,
 374, 375
 Kos, Simon 125, 127, 346
 Kos, Stane (Nikolaj Jeločnik) 148, 149, 151,
 152, 156, 157, 170, 250
 Kos, Vojko 216
 Kosmač, Angel 86, 87
 Kosmač, Ciril 56, 282
 Kosmač, Rudolf 86
 Kosovel 111, 267
 Kosovel, Josip 127
 Kotnik, Ciril 178, 179, 180
 Kovač, Mirko 261, 262
 Kragelj, Jožko 295, 297, 359, 403
 Kraigher, Boris 153
 Kraigher, Uroš 172
 Kralj Jerman, Lučka 19, 35, 96, 160, 200,
 202–206, 210, 214, 216, 250, 269, 286,
 316, 320, 333, 342, 343, 348, 350, 354,
 355, 361, 370, 404
 Kralj Simčič, Anica (Marjanka) 12, 17, 39,
 41, 53–57, 60, 62–67, 69, 70, 71, 73, 74,
 75, 82, 90–97, 119, 124, 125, 134, 135,
 155, 173, 174, 176, 178, 194, 195, 197, 198,
 203–205, 208–213, 215, 216, 217, 219, 220,
 222, 224, 249, 250, 255, 256, 260, 261,
 267, 272, 274, 277, 284, 285, 289, 290,
 291, 302, 205, 306, 313, 316, 332, 338,
 340, 343–345, 353, 354, 355, 356, 367,
 377
 Kralj, Aleš 91, 96, 173, 174, 195, 204, 209,
 210, 213–216, 219, 220, 221, 240, 245, 250,
 275, 277, 315, 316, 324, 334, 335, 336, 337,
 339, 340, 384
 Kralj, Ančica 94, 96, 200, 202, 203, 204,
 208, 209, 219, 245, 250, 256, 271, 277, 315,
 316, 324, 329, 333, 336, 337, 338
 Kralj, Angel 28
 Kralj, Anton 261
 Kralj, Franc 261
 Kralj, Janez 27
 Kralj, Jurče 27
 Kralj, Mara 104
 Kralj, Miha 27, 28
 Kralj, Peter 27

Kralj, Radovana 28
Kralj, Štefan 27, 28, 66
Kralj, Štefka 28
Kralj, Tomaž (Tomek) 196, 202, 203, 204,
208–211, 219, 220, 244, 245, 250, 256,
277, 315, 316, 323, 324, 333, 338
Kralj, Tone 104, 233, 257, 258, 316, 318, 365
Kralj, Zorka 28, 66
Krasnov, P. N. 96, 106, 109
Krek, Janez Evangelist 32, 34, 36, 47,
252–254
Krek, Miha 28, 70, 117, 118, 119, 152, 175,
178, 180–186, 190, 216, 217, 219, 221, 222,
376, 379, 381, 386
Kremžar, Franc 32, 351
Kremžar, Marko 88, 150
Kristus 114, 303
Križnar, Ivan 109
Krošel, Tone 35
Krpan, Ivan 17, 90, 273, 313
Kržičnik 356
Kuhar, Alojzij 152, 180, 181, 183, 184, 224
Kukanja 111, 267
Kukanja, Angela 127
Kumar, Ludvik 53, 66, 344
Kunšič 235

L

Lampret 35
Lapajne 198
Lazar, Janez 34
Leban, Albert 57, 59, 67
Leban, Veri 266
Ledochowski, p. Vladimir 276
Lenarčič 202, 205, 210
Lenček, Rado 338
Leskovar, Polde 187, 213
Lestan 202
Libotte, Ottavio 137

Ličan, Josip 48, 108, 257
Lidvina, s. 222
Lippert, p. Peter 37
Ljotič, Dimitrije 194, 195
Lojk 196
Lojk, Polde 91
Lovrečič, Štefan 127
Lovrenčič, Joža 275
Luisetto, Giovanni Maria 359
Lussu, Emilio 72, 74, 75

M

Mačkovšek, Janko 161, 175
Madžerac 216, 219
Magaj 27
Magajna, Bogomir 104
Maglione 132, 169, 380
Mahnič, Anton 30, 79, 243, 338, 386, 390
Majoran 399
Mandič, p. Leopold 216, 219, 301
Marchesani 196, 337
Marchioni, Ambrogio 132
Margotti, Carlo 98, 99, 107, 108, 134, 157,
166, 167, 217, 227, 236–239, 260, 275,
299, 303, 307, 327, 372, 385
Maritain, Jaques 262
Martelanc 280
Martelanc, Ivo 340
Martelanc, Vladimir 46
Martinjak, Dore 340
Marušič 311
Marušič, B. 20
Marušič, Fran 77
Matteotti, Giacomo 72
Mazora 327
Mazzantini, Carlo 278
Mazzini, Giuseppe 71
Melaher, Jože 188
Metod, sv. 399

Miglioli 31
Mihailović, Draža 151, 180, 184, 185, 188,
189, 312, 335, 351
Milanović, Božo 52, 80, 188, 302, 342, 347
Milčinski, Fran 107
Miloš, Zvonimir 77
Minzoni 72
Miselj, Vladimir 171
Missia, škof Jakob 257
Missiroli, Mario 396
Mlakar, Boris 42, 113, 123, 152, 156, 162,
171, 250, 279, 280, 303, 312
Močnik, Franc 108, 305, 306, 327
Modest, sv. 399
Moretti, Girolamo 359
Moscattello 180, 216, 219, 346, 375
Mozetič 208
Mrmolja, Franc 91
Mrmolja, Mirko 91
Muren 338
Musizzo, Carlo 236
Mussolini, Benito - Duče, Duce 14, 51, 71,
72, 73, 94, 99, 129, 130, 132, 133, 135,
138, 139, 148, 150, 152, 165, 166, 175, 182,
228, 229, 232, 237, 239, 243, 279, 290,
315, 329, 341, 346, 356, 368, 372

N

Nagode, Črtomir 161
Natlačen, Marko 133, 154, 155, 290, 336,
351, 375
Navarro-Valls, Joaquin 136
Neustat, B. 88
Nitti, Faustino, Francesco 72
Noce, Augusto Del 279
Novak 205
Novak, Alojzij 164, 301, 302, 307

O

Obid, Alojzij 162, 208

Oblak, K. 48
Ogrin, Matija 38, 279

P

Pace 176
Pacelli, Eugen 235
Pahor, Boris 155, 172, 184
Pahor, Roman 76
Pangrazi 308
Parri, Ferruccio 13, 68, 71, 72, 73, 219, 221
Pascal 267
Pasetto, Luca Ermenegildo 230, 231, 232,
233
Pavel VI. 150, 277
Pavlica, Andrej 47, 105, 140, 300, 301, 326
Pavlica, Franc 91, 292, 295, 296
Pederzolli, Trifon 228
Pelikan, Egon 82, 112, 113, 120-122, 124,
138, 143, 145, 146, 154, 160, 162, 229-233,
235, 236, 309, 310,
312
Perič 30
Pernišek, France 32, 35, 38, 39, 150
Pertot, Just 46
Pertot, M. 278
Peter II., kralj 184
Peterle, Lojze 36, 37
Petkovšek, Drago 338
Petrello 48
Piciulin 327
Pij X. 109, 227
Pij XI. 98, 99, 101, 150, 229, 233, 236, 242,
276, 277, 310, 395, 396, 397
Pij XII. 150, 165, 166, 176, 178, 190, 194,
277, 380
Pirih, Metod 305
Pisk, Anton 162
Piščanec, Lado 163, 188, 208
Pizzardo 235, 236

Podgornik 91
Polak 208
Poznič, Blaž 32
Požar, Anton 47
Pregelj, Franc – Boro 159
Prešeren, France 50
Prešeren, p. Anton 12, 82, 126, 167, 171,
205, 213–217, 219–221, 276, 277, 352, 354,
372
Prešeren, Simon 361
Prešeren, Šimen 276
Prezelj, Ivan–Andrej 185
Projo, p. 386
Prunk, Janko 37, 84
Pučnik, Jože 150

R

Rainer, Friedrich 170
Rant, Pavle 222
Rebula, Alojz 248, 250
Rejec, Anton 156
Rejec, Berti 123, 130
Rejec, Ivan 12, 17, 29, 30, 46, 47, 48, 64, 68,
70, 82, 90, 91, 96, 101, 110, 113, 116, 118,
157, 249, 254, 257–262, 264, 299, 347,
349, 357, 360, 386
Rener, Mirko 274, 339
Res, Alojzij 49
Respighi, kardinal 276
Reščič, Ivan 140, 327
Reya 268
Rocco, Alfredo 228
Rolla 167
Roncalli, nadškof 276
Roosevelt 183
Ropkej, W. 380
Rosenthal, Vassilka 211, 212
Rosselli, Carlo 71, 73, 74, 75, 355
Rosselli, Marion Cave 71, 355, 356

Rossi 68, 232
Rožman, Gregorij 98, 129, 133, 150,
165–169, 184, 185, 190, 191, 194, 290, 380,
396
Rupnik, Franc 305
Rustja, Josip 80, 81, 162, 163, 188, 199, 322,
347
Rutar, Anton 124, 162, 188, 165, 236, 347,
348, 356, 357
Rybař, Miloř 131, 132

S

Sacca 31
Salomone, Rocco 137
Samo, knez 398
Sardoč 124, 128, 224
Sardoč, Anica 224
Sardoč, Dorče 11, 46, 61, 62, 67, 76, 78, 83,
92, 93, 111, 124–128, 131–134, 138, 139,
140, 191, 192, 199, 215, 224, 252, 264, 267,
271, 272, 287, 290, 334, 341, 342, 343,
350, 353, 357
Sardoč, Lojze (p. Lanuin) 17, 62, 73, 75, 82,
90, 94, 139, 222, 271, 272, 287, 356
Sardoč, Marica 92, 287
Savinšek, Slavko 104
Schindler, Emile 88
Sedej, Frančišek Borgia 73, 83, 85, 86, 100,
102, 104, 106, 157, 175, 227–233, 242,
243, 254, 264, 285, 316, 349, 395
Senise, Carmine 130, 131, 145, 158
Serri, M. 137
Sfiligoj, Avgust 249, 250, 313
Sfisko 202
Shezhan 30
Silvestri 68
Simčič, Andrej 356
Simčič, Ferdinand 322
Simčič, Mirko 176, 205, 290, 338

Simčič, Teofil (Filč) 12, 17, 53, 82, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 96, 118, 127, 130, 139, 144, 173, 176, 178, 198, 202, 203, 208, 216, 217, 220, 222, 232, 234, 244, 249, 252, 260, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 284, 313, 334, 335, 342–345, 347, 348, 365, 367–370

Simčič, Tomaž 18, 20, 86, 89, 118, 136, 146, 154, 224, 228, 231, 261, 269, 272, 303, 304, 351, 352

Simčič, Zorko 176, 213, 214

Simčič, Željka 195, 198, 199, 204, 212, 282, 283, 284, 316

Simoni 192

Sirk, Albin 343, 345

Sironič, Vladimir 77

Sirotti (Sirotič, Sirotič), Giovanni 83, 106, 227, 231–234, 236, 260, 299, 349

Slavik, Edvard 46

Slomšek, Anton Martin 100, 253

Sluga, Viktor 163, 188, 208

Smersu, Rudolf 90

Smiljanić 216, 219, 221

Snoj, Franc 152, 180, 181, 183

Spektorski, Evgen 278

Srebrnič, Josip 46, 98, 166, 167, 254, 257, 309

Stalin 130, 170, 184, 189, 312, 335

Stanič, Stanko 12, 17, 29, 90, 100, 104, 108, 113, 116, 173, 239, 249, 262, 263, 264, 268, 299, 322, 358, 403

Stanovnik, Aleš 35, 311

Stare, Miloš 155

Stepinac, Alojzije 99

Stojadinović, Milan 98, 99, 107, 120, 294

Sulič, Andrej 297

Sulič, Marija 297

Sulič, Zorka 297

Sušnik 221

Sviligoj, Avgust 123, 124, 125, 126

Swiezawski, Stefan 279

Š

Šček, Virgilij 30, 31, 46, 47, 48, 50, 54, 73, 74, 76, 77, 80, 83, 84, 86, 88, 89, 111, 112, 114, 117, 120, 123, 124, 130, 157, 161, 162, 163, 165, 188, 261, 264, 271, 304, 309, 312, 345, 346, 349, 356, 360

Ščuka, Zorko 124, 125, 130, 132, 133

Šenigoj, Andrej 91

Šifrer, Marjan 338

Šinigoj 202

Širok, Karel 87

Škvarč, Milan 262

Šmajd, Albin 164, 171, 195, 340

Šmon 35

Šolar, Jakob 152, 161

Šorli Bratuž, Ljubka 282, 285, 286, 287, 322

Šorli, Peter 154, 171, 270, 314, 351

Štrancar, Jože 86, 232

Šturm, Ludvik 128, 266

Šubašič, Ivan 180, 181, 186, 376

Šušteršič, Ivan 47, 386

T

Tavčar, Ivan 106

Tavčar, Marko 111

Teobalda, s. 213, 214, 215, 216

Terčelj, Filip 47, 55, 80, 100, 101, 110, 233

Terezija, s. 214

Terseglav, France 30, 34, 41, 53, 94, 334, 378

Testi 232

Tiengo, Carlo 83, 93, 94, 97, 106, 229, 230, 243, 408–410

Tisserand 126

Tito, Josip Broz 114, 180, 184, 186, 189, 191, 198, 312, 335

Togliatti 189

Tomaž Akvinski 279, 394
Tomažič 205
Tomažič, Pinko 78, 122, 123, 125, 128, 129, 133
Tomec, Ernest 32, 35, 39, 150, 194, 278, 378
Tončič, Fran 92, 111, 123, 124, 127, 128, 134, 161, 267, 334
Topalović 184, 185, 216, 219
Torrighiani 67
Tratnik, Matija (Anton Kacin, op. ur.) 153, 156, 192, 301
Trinko, Ivan 97, 104, 257, 302, 303, 325
Trojani, Virginio di Nefra 137-144, 147, 368
Trstenjak, Anton 35
Tul, Ivan 108, 327
Turati 51, 71
Turk 67
Tuta, Slavko 53, 61, 67, 123, 126, 127, 128

U

Ubaldi, Ugo 138, 221, 345, 410
Ukmar, Jakob 80, 161, 303, 304
Uršič, Andrej 175, 313, 340
Uršič, Uršula 27
Ušeničnik, Aleš 29

V

Vadnal 125
Valenčič, Alojz 77
Valentinčič, Ignacij 47, 231
Valjavec, Josip 31, 104
Velikonja, družina 338
Velikonja, Ivankica 338
Velikonja, Jože 338
Velikonja, Mija 338
Velikonja, Narte 338
Velikonja, Tine 296
Velušček, Tone - Matevž 157, 158
Venuti 353
Verginella, Marta 129

Verrocchio 129
Vetrih, Franc 91
Viktor Emanuel III., kralj 170, 329, 372
Vilfan ml., Jože (tudi Wilfan) 162, 163, 198
Vode, Angela 155
Vodopivec, Bojan 266
Vodopivec, Janez 214
Vodopivec, Vinko 103, 110, 325
Vodušek Starič, Jera 154
Vogrič, Alojzij 90, 171, 199, 211, 272, 280
Vuk 159
Vuk, Anton 80, 123
Vuk, Stanko 95, 122, 123, 130, 163, 267
Vurnik, Ivan 60
Vurnik, Helena, 60, 104

W

Walland, Fran 278
Waltritsch, M. 87
Wilfan (tudi Vilfan), Josip 46, 77, 84, 114, 138, 153, 198, 309, 310
Wilson 21
Windhorst 161

Z

Zajc, Drago 163
Zavadlav, Zdenko 157, 158, 159, 160
Zečević, Momčilo 37
Zorec, Franc 337
Zorn, Franc 91
Zorn, Marija 292
Zorn, Miroslav 86
Zottig, Caterin 240

Ž

Žabkar 133, 198
Žabkar, Jošt 172, 184, 271, 287
Žabkar, Jože 138, 172, 173, 175, 194, 198, 214, 222, 224, 271, 287, 371, 377
Žabkar, Justina 287

Žagar (psevdonim, Besednjak) 314

Žalec, Bojan 279, 280

Žbogar, Malči 326

Žebot, Ciril 172, 176, 181, 191, 183, 185, 186,
188, 312

Žerjal, Stanko 86, 88, 89, 118, 261, 350, 351

Žerjav, Andrej 61, 67

Žorž, Josip 360

Župec, Franc 278

Žužek, France 28, 34

Seznam fotografij in dokumentov

- 33 Janko Kralj leta 1921.
40 Dr. Janko Kralj leta 1925.
61 Primorski konfiniranci na otoku Lipari leta 1928.
65 Dr. Janko Kralj in žena Anica na otoku Lipari leta 1929.
69 Dr. Janko Kralj in žena Anica na otoku Lipari leta 1929.
81 Dr. Anton Kacin, dr. Janko Kralj in inž. Josip Rustja okoli leta 1935.
95 Pod fašizmom v Benetkah, okrog leta 1936.
147 Dokument, izdan v Rimu 21. maja 1945.
177 Dr. Janko Kralj v Rimu leta 1944.
187 Dr. Janko Kralj v Rimu leta 1944 z mladimi prijatelji.
193 Pogreb dr. Janka Kralja v Rimu.
197 Osebna izkaznica Anice Simčič Kralj v času fašizma.
200–201 Zadnje pismo Janka Kralja hčerkama.
206–207 Pismo Janka Kralja iz Rima hčerki Lučki.
223 Posmrtna maska dr. Janka Kralja.
241 Okrožnica škofa Fogàrja.
246 Tržaško-koprski škof msgr. Luigi Fogàr.
251 Polde Kemperle, časnikar.
258 Župnik Ivan Rejec.
265 Odvetnik dr. Teofil Simčič.
289 Sestri Abuja in Anica Kralj.
293 Ivo Bric pri delu.
317 Družina Kralj na nedeljskem izletu na Marijinem Celju nad Kanalom.
320–321 Pismo dr. Kralja iz Rima hčerki Lučki.
333 Kraljevi otroci leta 1946.
405 Dokument italijanskega Notranjega ministrstva.
406–407 Dokument, poslan z goriške prefektore.
408 Odgovor na dokument prefekta Tienga.
409 Poročilo goriškega prefekta.
410 Pismo italijanskega Notranjega ministrstva.
411 Pismo goriškega prefekta.

Uredniška pojasnila

- Viri so navedeni sproti v opombah pod črto.
- Citirani primarni viri (pisma, rokopisi) so transkribirani brez pravopisnih in uredniških posegov.
- Citirani sekundarni viri (poznejši članki iz periodike, knjižne objave), so transkribirani z najmanjšimi pravopisnimi posegi (ločila, navednice, velika začetnica ipd.).
- Navedki iz virov, objavljeni med besedilom, so natisnjeni v kurzivi.
- Besedilo je podčrtano samo tam, kjer je podčrtano tudi originalno v primarnih virih.
- V delih besedila, tiskanih s pokončnim tiskom, so avtoričini poudarki prikazani s kurzivo; v odlomkih, natisnjenih v kurzivi, pa so prikazani kurzivno-krepko.

Zbirka: Osebnosti in zgodovina

1. Tamara Griesser Pečar - France Dolinar, Rožmanov proces
2. Anton Vovk, V spomin in opomin
3. Jure Vombergar, Letopis 1947-1997
4. Tamara Griesser Pečar, Cerkev na zatožni klopi
5. Rafko Valenčič, Slovenska duhovna in politična drama v XX.stoletju
6. Marija Čipič Rehar, Cerkev in oblast
7. Mateja Tominšek Perovšek, Zmerno z ljubeznijo
8. Lučka Kralj Jerman, Janko Kralj